

ZATRUDNIENIE NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

redakcja naukowa
Walerian Sanetra

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

ZATRUDNIENIE NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

redakcja naukowa
Walerian Sanetra

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2015

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez Uniwersytet w Białymstoku

Stan prawny na 1 lutego 2015 r.

Recenzenci

Dr hab. Iwona Sierocka

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Agnieszka Dymkowska

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2015

ISBN 978-83-264-8108-6

ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przykoppowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluger.pl

www.wolterskluger.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 9

Walerian Sanetra

Wprowadzenie. Status pracowniczy nauczycieli akademickich – wczoraj, dziś i jutro / 13

Walerian Sanetra

Ogólnie o odrębnościach statusu zatrudnienia nauczycieli akademickich / 19

Robert Jastrzębski

Polskie regulacje ustawowe w zakresie zatrudnienia nauczycieli akademickich w XX wieku / 44

Jan Piątkowski

Kodeks pracy a ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym / 63

Grzegorz Goździewicz

Rola statutu szkoły wyższej w kształtowaniu statusu prawnego nauczyciela akademickiego (wybrane zagadnienia) / 103

Ewa Hofmańska

Status nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach niepublicznych (wybrane zagadnienia) / 121

Beata Rutkowska

Przedstawiciele pracowników szkoły wyższej / 164

Marzena Szablowska-Juckiewicz

Nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim / 191

Bogusław Cudowski

Dodatkowe zatrudnienie nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach publicznych / 212

Monika Smusz-Kulesza

Zatrudnienie nauczyciela akademickiego na stanowisku sędziego sądu powszechnego / 235

Dorota Dzienisiuk

Instrumenty służące zapewnianiu jakości kształcenia w stosunkach pracy nauczycieli akademickich / 247

Piotr Grzebyk

Spory nauczycieli akademickich w orzecznictwie Sądu Najwyższego / 270

Jakub Szmit

Okresowość zatrudnienia nauczycieli akademickich w świetle art. 120 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym / 303

Małgorzata Kurzynoga

Wymagania i kryteria oceny dorobku habilitacyjnego a maksymalny okres zatrudnienia doktora na stanowisku adiunkta / 327

Katarzyna Żywolewska

Ocena okresowa nauczyciela akademickiego / 347

Ludwik Florek

Uwagi w sprawie ustania stosunku pracy nauczyciela akademickiego / 378

Aleksandra Ziętek-Capiga

Rozwiązanie stosunku pracy z mianowanym nauczycielem akademickim z „innych ważnych przyczyn” w orzecznictwie Sądu Najwyższego / 388

Michał Raczkowski

Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy nauczyciela akademickiego / 400

Paweł Nowik

Wynagrodzenie nauczyciela akademickiego w uczelni publicznej / 411

Aleksandra Jamróz

Prawo mianowanego nauczyciela akademickiego do odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy / 428

Monika Latos-Miłkowska

Czas pracy nauczycieli akademickich / 448

Wioletta Witoszko

Zasady udzielania urlopu wypoczynkowego nauczycielowi akademickiemu / 462

Cezary Kulesza

Od odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich w świetle nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 11 lipca 2014 r. / 475

Dagmara Skupień

Skutki popełnienia plagiatu lub autoplagiatu przez nauczyciela akademickiego w świetle prawa pracy / 492

Aneta Giedrewicz-Niewińska

Ukaranie nauczyciela akademickiego karą dyscyplinarną pozbawienia prawa wykonywania zawodu jako podstawa ustania stosunku pracy / 508

Iwona Sierocka

Wiek jako przesłanka nabycia prawa do emerytury nauczyciela akademickiego / 525

Wykaz skrótów

Akty prawne

- dyrektywa 98/59/WE** dyrektywa Rady nr 98/59/WE z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do zwolnień grupowych (Dz. Urz. UE L 225 z 12.08.1998, s. 16 z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 3, s. 327)
- dyrektywa 2002/14/WE** dyrektywa 2002/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 2002 r. ustanawiająca ogólne ramowe warunki informowania i przeprowadzania konsultacji z pracownikami we Wspólnocie Europejskiej (Dz. Urz. WE L 80 z 23.03.2002, s. 29)
- dyrektywa 2006/54/WE** dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. UE L 204 z 26.07.2006, s. 23)
- Karta Nauczyciela** ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 191 z późn. zm.)
- Karta z 1972 r.** ustawa z dnia 27 kwietnia 1972 r. – Karta praw i obowiązków nauczyciela (Dz. U. Nr 16, poz. 114 z późn. zm.)

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1502 z późn. zm.)
- k.p.a.** ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- p.sz.w.** ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.)
- p.u.s.p.** ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 133)
- u.s.c.** ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1111 z późn. zm.)
- u.s.n.** ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1852)
- ustawa z 1990 r.** ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.)

Czasopisma, publikatory

AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
FK	Finanse Komunalne
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
MPP	Monitor Prawa Pracy
OSNAPIUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
R. Pr.	Radca Prawny
SPE	Studia Prawno-Ekonomiczne
St. Praw.	Studia Prawnicze
St. Pr. PiPSp.	Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZOTSiS	Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości

Instytucje i urzędy

KEJN	Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych
MNiSW	Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

MWRiOP	Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
RGNiSW	Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wprowadzenie. Status pracowniczy nauczycieli akademickich – wczoraj, dziś i jutro

Początki polskiego nowożytnego szkolnictwa wyższego, w tym także regulacje kształtujące status prawny nauczycieli akademickich, przypadają na czas odrodzenia się naszej państwowości po I wojnie światowej. Oznacza to, że historia nowożytnego statusu pracowniczego nauczycieli akademickich w naszych warunkach obejmuje bez mała sto lat. Nic więc dziwnego, że na przestrzeni tak długiego czasu status ten podlegał różnego rodzaju modyfikacjom, choć jednocześnie jest widoczna pewna ciągłość w jego kształtowaniu przez ustawodawcę. Na przestrzeni tych lat był to status odrębny zarówno w relacji do rozwiązań prawa pracy (tzw. powszechnego ustawodawstwa pracy), jak i w stosunku do prawa służby publicznej, czy – używając obecnej terminologii – prawa urzędniczego. Stopień i zakres odrębności tego statusu w całym wskazanym okresie był różny i w dużej mierze stanowił następstwo uwarunkowań i oddziaływania głównie czynników o charakterze politycznym. Niezależnie przy tym od ustanowionych i obowiązujących w danym czasie unormowań prawnych tego statusu, w jego ocenie uwzględnić należy także praktykę stosowania odpowiednich przepisów, która zmieniała się zwłaszcza wraz ze zmianami uwarunkowań i otoczenia politycznego. Dotyczyło to głównie tzw. okresu stalinowskiego (lata 1950–1956), ale nie tylko. Periodyzacja tak pojmowanego statusu prawnego nauczycieli akademickich (tj. uwzględniającego nie tylko obowiązujące przepisy, ale także praktykę ich stosowania) może być mniej lub bardziej szczegółowa i oparta na różnych założeniach. W jej ramach wyróżnić warto okres międzywojenny (lata 1918–1939), okres realnego socjalizmu czy PRL (lata 1944–1989) i okres powrotu do de-

mokracji i pluralizmu oraz gospodarki rynkowej (lata przypadające po 1989 r.).

Historia regulacji prawnych i praktyki funkcjonowania statusu prawnego nauczycieli akademickich, w tym także kwestia jej periodyzacji, czekają wszakże na gruntowne i wszechstronne opracowanie naukowe. W okresie ostatnich bez mała stu lat ukazało się wprawdzie wiele różnych opracowań na ten temat, ale na ogół nie mają charakteru kompleksowego i wszechstronnego, a raczej dominują wśród nich przyczynki i komentarze, co z jednej strony – uwzględniając okoliczność, że chodzi o materie dotyczące bezpośrednio interesów nauczycieli akademickich, a więc osób powołanych do badania w sposób naukowy wspomnianej problematyki – może dziwić, a jednocześnie – z drugiej strony – jest niepokojące, bo może świadczyć o zaniedbywaniu określonych powinności badawczych przez środowiska uczelniane. Sytuacji istniejącej w tym zakresie w sposób radykalny nie zmienia także niniejsza publikacja, choć z uwagi na jej zakres tematyczny i różnorodność ujęć i analiz o charakterze teoretycznoprawnym i dogmatycznoprawnym, a także uczestniczenia w niej specjalistów spoza prawa pracy, bez wątpienia stanowi pozycję czyniącą ważny postęp w rozważaniach o roli i pozycji kadry uczelnianej oraz prawnych i faktycznych uwarunkowaniach jej funkcjonowania.

Niniejsza monografia składa się z opracowań przygotowanych na kolejne Podlaskie Seminarium Prawa Pracy, które stanowiły przedmiot dyskusji w ramach naukowego spotkania pod hasłem „Status prawny nauczycieli akademickich”, zorganizowanego przez Katedrę Prawa Pracy Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku w dniach 11–13 maja 2014 r. w Supraślu.

W rozwoju i przemianach regulacji prawnych oraz praktyki statusu prawnego nauczycieli akademickich znamienne jest zwłaszcza początkowe oparcie go na założeniach właściwych dla służby publicznej i stosunku służbowego jako relacji o charakterze publicznoprawnym (administracyjnoprawnym). Oznaczało to jaskrawe oddzielenie tego statusu od statusu pracowniczego i podkreślenie odrębności tej formy zatrudnienia osób w szkołach wyższych. Jednocześnie w relacji do zatrudnienia w innych działach służby publicznej (zwłaszcza w administracji rządowej) odrębności te związane były – a nawet więcej – wynikały z przyjęcia założenia dominującej pozycji profesury w szkołach wyższych oraz oparcia ich funkcjonowania na zasadzie mistrz – uczeń, z czym nie mamy do czynienia w innych działach edukacji, nie mówiąc

już o administracji publicznej. W okresie po II wojnie światowej najpierw doszło do rezygnacji z uformowania zatrudnienia nauczycieli akademickich w ramach stosunku prawnego o charakterze publiczno-prawnym (stosunku służbowego) i zatrudnienia ich jako stron stosunku pracy, a następnie – po 1989 r. – do rezygnacji także z zasady mistrz – uczeń i konsekwencji, jakie ta zasada miała dla ukształtowania statusu prawnego ogółu nauczycieli akademickich oraz jego dyferencjacji. Doprowadziło to do zasadniczego ograniczenia zakresu i wagi odrębności istniejących w stosunkach pracy tych nauczycieli, a przewidzianych w Prawie o szkolnictwie wyższym z 2005 r. Między innymi – i zwłaszcza – znajduje to wyraz w rezygnacji, w gruncie rzeczy, z mianowania jako podstawy nawiązania stosunku pracy z nauczycielami akademickimi.

Całe szkolnictwo wyższe, a wraz z nim także status prawny nauczycieli akademickich, uległy gruntownej przebudowie po 1989 r., a zwłaszcza w następstwie uchwalenia w 2005 r. Prawa o szkolnictwie wyższym i kolejnych jego nowelizacji. Zdecydowało o tym szereg różnych czynników, takich zwłaszcza jak gwałtowny wzrost liczby studentów, rozwój wyższego szkolnictwa niepublicznego, komercjalizacja kształcenia studentów, której towarzyszył rozwój bazy naukowej i dydaktycznej uczelni oraz wyraźny wzrost liczby zatrudnionych na nich nauczycieli akademickich, a także pełniejsze umiędzynarodowienie (europeizacja) dydaktyki i do pewnego stopnia także nauki uczelnianej. Po 1989 r. uczelnie znalazły się w nowej rzeczywistości, co zrodziło potrzebę także nowego ukształtowania stosunku pracowniczego zatrudnianych na nich nauczycieli akademickich. Tym nowym procesom i zjawiskom towarzyszyło i towarzyszy szereg negatywnych następstw, w tym takich, które dotyczą stosunku prawnego nauczycieli akademickich, ale także sposobu realizowania przez nich obowiązków pracownicznych i tym samym celów, dla których uczelnie powoływane są do życia. Z opracowań zamieszczonych w niniejszej książce dość wyraźnie wynika, że w ogólności sposobu ukształtowania stosunku prawnego nauczycieli akademickich nie można uznać za prawidłowy, co oznacza, że ogólna diagnoza istniejącego w tym zakresie stanu rzeczy jest krytyczna i tym samym krytyczna jest także ogólna ocena stanu i funkcjonowania naszego szkolnictwa wyższego. Obok jednak tej generalnej krytycznej diagnozy, w większości tekstów składających się na niniejszą publikację wskazuje się dodatkowo na różnego rodzaju konkretne nieprawidłowości lub wątpliwości unormowań obowiązującego Prawa o szkolnictwie

Walerian Sanetra – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych, od 1993 r. związany z Wydziałem Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; wieloletni sędzia i Prezes Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – od 2013 r. sędzia w stanie spoczynku. Przez 11 lat był przewodniczącym zespołu orzekającego w Komisji Odwoławczej przy Urzędzie Patentowym; autor około 470 książek, komentarzy, studiów i artykułów poświęconych problematyce indywidualnego prawa pracy, w tym zwłaszcza odpowiedzialności w prawie pracy, zbiorowego prawa pracy, źródeł prawa pracy, zatrudnienia i bezrobocia, jak również wielu studiów i artykułów, między innymi na temat wynalazczości pracowniczej, prawa służby cywilnej, inspekcji pracy, kodyfikacji prawa pracy, a także prawa ubezpieczenia społecznego, międzynarodowego prywatnego prawa pracy, europejskiego i unijnego prawa pracy oraz prawa wyborczego.

■ Monografia stanowi całościowe i pierwsze w polskiej literaturze opracowanie prawnej problematyki zatrudnienia nauczycieli akademickich. Autorzy łączą rozważania o charakterze ogólnym i teoretycznym z wyjaśnieniami praktycznymi, które mają znaczenie dla obrotu prawnego i bieżącej praktyki uczelnianej. Analizują model prawny zatrudnienia nauczycieli akademickich, jak również przepisy ustawy o szkolnictwie wyższym, które w wielu przypadkach są niejasne i trudne w praktycznym stosowaniu, a ponadto często wywołują wątpliwości co do merytorycznej trafności przyjętych w nich rozwiązań. Książka zawiera również:

- rozważania na temat ewolucji statusu prawnego nauczycieli akademickich,
- krytykę obecnych rozwiązań w tym zakresie,
- refleksje na temat przyszłości tego statusu, ocenianego jako niezadowolający.

■ Autorzy mają nadzieję, że książka przyczyni się do podniesienia poziomu ogólnej dyskusji na temat szkolnictwa wyższego i jednocześnie ułatwi stosowanie obowiązujących norm prawnych regulujących zatrudnienie nauczycieli akademickich.

■ Publikacja została przygotowana przez specjalistów prawa pracy oraz innych dziedzin prawa z różnych ośrodków akademickich.

■ Książka jest przeznaczona nie tylko dla teoretyków i praktyków prawa pracy, lecz także dla całego środowiska akademickiego oraz innych instytucji zajmujących się badaniami naukowymi i dydaktyką.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-8108-6

9 788326 481086

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.kiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

